

SOĞUK SAVAŞ SONRASI KARADENİZ ÜZERİNDE RUSYA-BATI MÜCADELESİ

Murat Kağan Toprak^{1*}

Özet: Karadeniz sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı çevresinde ülkeler ve küresel güçler için daima bir cazibe merkezi olmuştur. Karadeniz'in sahip olduğu bu potansiyel, bölge üzerinde sürekli devam eden bir rekabete yol açmaktadır. Soğuk Savaş döneminde bölgenin hâkimiyeti büyük oranda SSCB'ye aittken, Soğuk Savaş sonrasında bu hâkimiyet büyük oranda Batı bloğuna kaymıştır. 2000'li yıllardan sonra ise Rusya tekrardan bölgeye hâkim olmaya yönelik radikal adımlar atmaya başlamıştır. Bu çalışmada Karadeniz güvenliğinde etkili olan aktörlerin betimlemesi yapılacaktır. Bu doğrultuda Rusya'nın, SSCB'nin dağılmasının ardından Karadeniz'de yitirdiği otorite kaybının nedenleri incelenecek ve bu otorite kaybının hangi aktörler tarafından doldurulduğu ifade edilecektir. Ardından Rusya'nın Karadeniz'de tekrardan kazandığı hâkimiyetin sebepleri incelenecektir. Son olarak Şubat 2022 yılında başlayan Son olarak Şubat 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın incelenmesiyle, bu savaşın Karadeniz güvenliğine etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Rusya, Ukrayna, Karadeniz, Avrupa Birliği, NATO.

THE RUSSIA-WEST STRUGGLE OVER THE BLACK SEA AFTER THE COLD WAR

Abstract: Due to its geopolitical and geostrategic importance, the Black Sea has always been a center of attraction for countries and global powers in the region. This potential that the Black Sea possesses leads to ongoing competition over the region. While regional dominance largely belonged to the USSR during the Cold War, this dominance largely shifted to the West after the Cold War. In the 2000s, Russia began to take radical steps towards regional dominance again. It will be planned to describe the actors who are effective in this effective Black Sea security. In this direction, the reasons for Russia's loss of authority in the Black Sea after the collapse of the USSR are examined and it has begun to be stated which actors filled this loss of authority. Then, the reasons for Russia's dominance in the Black Sea will be examined. Finally, the effects of this war on the security of the Black Sea will be revealed by examining the Russia-Ukraine War that started in February 2022.

Keywords: Russia, Ukraine, Black Sea, European Union, NATO.

¹**Adres:** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

*** Sorumlu Yazar:** murattis3@hotmail.com

Atıf: Toprak, M. K. (2025). Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz Üzerinde Rusya-Batı Mücadelesi. BilgeTürk Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(1): 1-13.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca dünya üzerindeki bazı stratejik bölgeler, dönemsel olarak büyük devletlerin ilgisini çekmiş ve küresel siyasetin merkezine yerleşmiştir. Örneğin, Amerika kıtasının keşfinden önce Avrupa ile Asya arasında kalan, ağırlıklı olarak Müslümanların egemenliğinde bulunan bölgeler, yüzyıllar boyunca dünya politikasının merkezi olarak kabul edilmiştir. Ancak Amerika'nın keşfiyle birlikte bu bölgelerin önemi kademeli olarak azalmış, jeopolitik odak daha batıya kaymıştır. Benzer şekilde, köylerden adalara kadar farklı ölçeklerdeki coğrafi alanlar, zaman içinde değişen teknolojik, askeri, kültürel ve siyasi dinamikler doğrultusunda önem kazanmış ya da yitirmiştir. Ancak bu genel eğilim, Karadeniz için geçerli değildir. Karadeniz, tarih boyunca birçok medeniyetin güç mücadelesine sahne olmuş, günümüzde de benzer şekilde büyük güçlerin rekabet alanı olma niteliğini korumaktadır. Bu bağlamda Karadeniz'in güvenliği hem kıyıdaş ülkeler hem de bu bölgeden ekonomik ve stratejik çıkar sağlayan diğer devletler için kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla Karadeniz'de meydana gelen her gelişme, bölgesel dengeleri etkileme potansiyeline sahiptir.

Rusya, kuzeyi buzul denizleriyle, doğusu ve batısı ise kara devletleriyle çevrili bir konumda yer almaktadır. Bu sebeple güneyinde yer alan Karadeniz, Rusya açısından hayati bir önem taşımaktadır. Karadeniz, Rusların tarihi sıcak denizlere inme politikasının çıkış noktasında yer almaktadır. SSCB döneminde Karadeniz'in büyük bir kısmına sahip olan Ruslar, SSCB'nin dağılmasının ardından bu konumunu kaybetmiş ve Karadeniz'de oluşan güç boşluğunu büyük oranda Batılı devlet ve örgütler doldurmuştur. SSCB'nin dağılışının ilk yıllarında yaşadığı travmayı atlatamayan Rusya Federasyonu, 2000'li yıllardan sonra yavaş yavaş travmadan kurtularak bölgede tekrardan hâkim olmaya başlamıştır. 1993 yılında ilan edilen ancak pratik olarak uygulanması Putin iktidarı ile başlayan “Yakın Çevre Doktrini” ile birlikte Rusya, geçmişte hâkim olduğu yakın çevresine tekrardan hâkim olmak için politikalar üretmeye başlamıştır (Toprak ve İsmayıl, 2025, s.617). Bu politikaların en güncel ve en somut bulmuş hali olan olay Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Bu savaş ile birlikte Karadeniz'in güvenliğinde köklü değişimler meydana gelmiş ve bu çalışmanın yazıldığı 2025 yılında hala savaş bitmediği için gelecekte de bu değişimlerin devam edeceği muhtemeldir.

Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden “örnek olay” yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği üzere örnek olay yöntemi araştırma konusu, olay veya olguyu birçok veri kaynağı kullanarak kendi bağlamında değerlendiren yaklaşımdır. Bu doğrultuda Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı incelenerek, Karadeniz güvenliği perspektifinden değerlendirilecektir. Araştırmanın temel soruları: “1991 yılından 2022 yılına kadar Karadeniz Güvenliği nasıl bir değişim süreci yaşamıştır? Karadeniz'in Rusya açısından önemi nedir? 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı Karadeniz güvenliğini nasıl etkilemiştir?” olacaktır.

2. KARADENİZ'İN ÖNEMİ

Karadeniz bölgesi, jeopolitik ve jeostratejik önemi yüksek bir bölgedir. Bölgeye altı ülkenin kıyısı bulunmaktadır. Bunlar: Türkiye, Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Romanya ve Bulgaristan'dır. Karadeniz, jeopolitik teorilerde genişçe yer bulan bir coğrafyadır. Mackinder'in kara hâkimiyet

teorisinde Karadeniz, merkez bölgesine en rahat ulaşımı sağlayacak bölgedir. Mahan'ın deniz hâkimiyet teorisinde, Karadeniz'e hâkim olan güç rahatlıkla bölgeyi kontrol edebilecektir. Spykman'ın kenar kuşak teorisinde Avrupa'yı Asya'ya ve Orta Doğu'ya bağlayan önemli bir köprü görevi görmektedir. Schaklian'ın hava hakimiyet teorisinde de Karadeniz, merkez bölgesine ve dolayısıyla dünya adasına hâkim olacak coğrafi konum olarak nitelendirilmektedir (Saygın, 2009, s. 2).

Karadeniz, sahip olduğu stratejik coğrafi konum sayesinde birçok bölgeye erişim imkânı sunmaktadır. Balkanlar, Hazar Havzası, Kafkaslar, Orta Doğu ve Akdeniz gibi jeopolitik açıdan kritik alanlarla olan bağlantısı, bu denizi önemli bir geçiş ve etki alanı haline getirmektedir. Karadeniz üzerinden İstanbul ve Çanakkale Boğazları aracılığıyla Akdeniz'e, Atlantik Okyanusu'na ve Afrika kıtasına ulaşmak mümkündür. Aynı zamanda Tuna, Volga (İdil), Dinyeper (Özü) ve Don (Ten) gibi büyük nehirler aracılığıyla Baltık Denizi'ne ve Hazar Denizi'ne kadar uzanan bir iç su yolu ağı sayesinde, Avrupa'nın iç bölgelerine ve Orta Asya'ya kadar etki sahası oluşturulabilmektedir (Özarslan, 2012, s.139). Bu özelliklerinden ötürü, pek çok uzmana göre Karadeniz üzerinde kontrol sağlayan bir aktör, Avrupa, Doğu Akdeniz, Güney Kafkasya ve Orta Doğu'nun kuzey kuşağına stratejik nüfuz etme kapasitesine de sahip olacaktır (Anastasov, 2018).

Karadeniz'in etrafında bulunan devletler önemli enerji hammaddelerine sahip devletlerdir. Bu sebeple Karadeniz'in enerji koridoru olması durumu ortaya çıkmakta ve bu durum nedeniyle Karadeniz ayrıca bir önem kazanmaktadır. Karadeniz bölgesinde, Rusya, Kafkaslar ve Hazar petrol ve doğalgazının büyük bir kısmının geçtiği önemli enerji koridorları bulunmaktadır. Örneğin Karadeniz'den Mavi Akım ve Türk Akım gibi Rusya-Türkiye, Avrupa-Rusya-Türkiye gibi bağlantıları sağlayan doğalgaz boru hatları bulunmaktadır (Karagöl ve Kızılkaya, 2015, s.3). Bu nedenle Karadeniz hem enerji ithal eden hem enerji ihraç eden hem de ithal ve ihraç konusunda başat aktör olmaya çalışan devletler açısından büyük önem arz etmektedir.

Karadeniz dünya tarihinin her döneminde önemli bir rekabet sahası olması nedeniyle daima büyük güçler arasında paylaşılma sorunu yaşamış ve bu sebeple de Karadeniz güvenliği sürekli olarak dönemin şartlarına göre değişiklik göstermiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından başlayan Soğuk Savaş döneminde Doğu (SSCB) ile Batı (AB-NATO) arasında önemli bir çekişme sahası olmuştur (Cross, 2015, s.162). Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından da bu çekişmeden Batı bloğu zafer elde etmiş ve Ruslar Karadeniz'de kan kaybetmeye başlamıştır.

3. SSCB'NİN DAĞILMASININ ARDINDAN RUSLARIN KARADENİZ'DEKİ OTORİTE KAYIPLARI

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte başlayan Soğuk Savaş dönemi, Doğu ile Batı'nın her alanda rekabet ettiği bir dönemi nitelemektedir. Bu dönemde Karadeniz, Doğu ile Batı arasında bir sınır niteliği kazanmıştır. Soğuk Savaş döneminde Karadeniz'e hâkim olan blok büyük oranda Doğu bloğu olmuştur. Çünkü 1945-1991 yılları arasındaki dönemde Türkiye dışında hiçbir Batı bloğundaki devletin Karadeniz'e kıyısı bulunmamaktaydı. 1938 yılındaki Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin maddesi gereğince, barış zamanında bölgede kıyısı bulunmayan devletlerin savaş gemilerine sınırlandırma getirilmiş ve dolayısıyla Soğuk Savaş dönemi boyunca Karadeniz adeta Sovyet denizine dönüşmüştür (Ayhan, 2015, s.2).

Soğuk Savaş döneminde ağırlıklı olarak Sovyet hâkimiyeti bulunan Karadeniz'de SSCB'nin dağılmasının ardından Ruslar güç kaybetmeye başlamıştır. SSCB döneminde büyük bölümü Rus hâkimiyetinde olan Karadeniz'de, SSCB sonrası yeni kurulan birçok devlet söz sahibi olmaya başlamıştır. Yani Sovyetlerin ardılı olan Rusya Federasyonu, Karadeniz'deki ekonomik ve askeri gücünü kendisinden ayrılan sahil devletleriyle paylaşmak zorunda kalmıştır. SSCB döneminde Karadeniz'in kuzey sınırının tamamına hâkim olan Ruslar, SSCB'nin dağılmasının ardından sadece

kuzeydoğu bölgesine hâkim olmaya başlamıştır (Cross, 2015, s.158). SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya'nın Karadeniz'de yaşadığı otorite kaybının tek sebebi SSCB'nin dağılması olmayıp, birçok faktör içermektedir.

Rusya'nın SSCB sonrası Karadeniz'deki otorite kaybının ilk nedeni AB ve NATO'nun Doğu ve Merkezi Avrupa'ya doğru genişlemesidir. SSCB'nin dağılmasının ardından NATO'nun beş dalga genişlemesi bulunmaktadır. İlki; 12 Mart 1999 tarihinde Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, ikincisi; 29 Mart 2004 tarihinde Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya, üçüncüsü; Arnavutluk, Hırvatistan, dördüncüsü; Karadağ, Beşincisi ve sonuncusu ise Kuzey Makedonya'dır (NATO, 2020, www.nato.int). Bu genişlemelerden özellikle 1999 ve 2004 yılındaki olanlar doğrudan Rusya'yı ilgilendirmektedir. Çünkü uzun yıllar boyunca Batı'ya rakip olan dünya gücü Rusya, bu genişlemelere engel olamamış ve daha önce Rus etkisi altında bulunan ülkelere Batı hâkim olmaya başlamıştır. Bu durum Rusya açısından doğrudan bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu genişlemelerin arasında Karadeniz açısından en önemli olanı ise 2004 yılındaki olan Bulgaristan ve Romanya genişlemesidir. Çünkü SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya'nın Karadeniz'deki otoritesi zayıflamıştı, fakat Türkiye dışında Karadeniz'e kıyısı bulunan hiçbir NATO üyesi yoktu. Bu genişlemeyle birlikte NATO, Karadeniz'e kıyısı bulunan iki devleti daha bünyesine katarak, Karadeniz'deki müttefiki olan devletlerin sayısını üçe yükseltmiştir. Avrupa Birliği de NATO'ya benzer şekilde 2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ı bünyesine katmıştır (AB, 2022, www.ab.gov.tr/). Bu sayede Bulgaristan ve Romanya'nın NATO üyeliğiyle Karadeniz'de güçlenen Batı otoritesi, bu ülkelerin AB üyesi olmasıyla perçinlenmiştir. Bir diğer deyişle NATO ile sağlanan askeri otorite, AB ile sağlanan siyasi otorite ile entegre edilmiştir.

İkinci nedeni Türkiye'nin AB katılım müzakerelerine başlamasıdır. Türkiye, AB Devlet ve Hükümet başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihindeki zirvede aldığı karar neticesinde 3 Ekim 2005 tarihinde resmen AB katılım müzakerelerine başlamıştır (Akçay, 2016, s.21). Hali hazırda NATO üyesi olan Türkiye'nin AB katılım müzakerelerine başlaması ilk etapta Rusya açısından önem teşkil etmemiştir. Çünkü Türkiye zaten Batı yönlü bir dış politika yürütmektedir. Fakat Türkiye, bulunduğu jeopolitik konumun farkında olarak hiçbir zaman sırtını Rusya'ya çevirmemekte ve bölgede birçok konu çerçevesinde Rusya ile ortak hareket etmektedir. Ancak Türkiye'nin AB ile bu katılım müzakerelerine başlaması ve sonrasında AB üyesi olması, Rusya'nın Karadeniz'de bir darbe daha alması anlamına gelmektedir. Bunun nedeni: şu an yalnızca NATO üyesi olan Türkiye, Rusya konusunda görece olarak özerk kararlar alabilmektedir, ancak AB'nin ağırlıklı olarak siyasi bir örgüt olduğu göz önüne alınırsa olası bir AB üyeliği durumunda bu özerklik zayıflayacak ve Rusya aleyhine bir durum alacaktır. 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye Ukrayna lehinde bir tavır sergiliyor olmasına rağmen AB'nin Rusya'ya uyguladığı gibi Rusya'ya sert yaptırımlar uygulamamaktadır. Ama örgüt üyesi olsa idi yaptırımların tamamı olmasa da birçoğuna katılması kuvvetle muhtemel olacaktı.

Üçüncü nedeni Ukrayna ve Gürcistan'da yaşanan renkli devrimler neticesinde Batı yanlısı iktidarların gelmesidir. Ukrayna, bağımsızlığını elde etmesinin ardından piyasa ekonomisi ve liberal değerleri benimseyerek Batı tarzı siyaset geliştirme çabasına girişmiştir. Ancak 2004 yılına kadar tam anlamıyla Rusya'ya sırtını çevirmemiş ve Batı ile Rusya arasında iki yönlü dış politika uygulamaya çalışmıştır. 2004 yılında ise ülkede yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile keskin bir Batı'ya dönüş yaşanmıştır. 2004 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Rus yanlısı Viktor Yanukoviç ile Batı yanlısı Viktor Yuşçenko aday olmuştur. İlk açıklanan sonuçlara göre seçimi Yanukoviç kazanmış fakat halk seçimlerde şaibe olduğunu ileri sürerek seçimlerin yenilenmesi için protesto gösterilerine başlamıştır. Bu protestolarda Batı yanlısı olan halk ağırlıklı olarak turuncu renkli amblemler ve simgeler kullandığı için bu protesto süreci "Turuncu Devrim" olarak adlandırılmıştır (Özkural, 2015, s.35). Turuncu devrimin ardından seçimler tekrarlanmış ve bu sefer Batı yanlısı Yuşçenko seçimi kazanmıştır. Bu olayla birlikte Ukrayna, bağımsızlığının ilk gününden bu yana kaldığı Batı-Rusya ikileminde sert bir şekilde Batı yanlısı olduğunu açıkça ortaya koymuştur

(Özkural, 2015, s.36). Ukrayna'nın Rus hegemonyasından çıkıp Batı tarafına geçmesi, Rusya için Karadeniz açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü Ukrayna topraklarında yer alan Kırım, Karadeniz'in adeta kalbinde yer almakta ve Kırım'da Rusya'nın en büyük deniz filosu yer almaktadır. Bu denli stratejik öneme sahip bir bölgenin kaybedilmesi Rusya'ya Karadeniz hâkimiyeti konusunda büyük zarar vermiştir (Akman, 2014, s.4). Gürcistan'da da Ukrayna'dakine benzer bir devrim (Gül Devrimi) yaşanmıştır. 2 Kasım 2003 tarihinde Gürcistan'da cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış ve seçimi ilk etapta Rus yanlısı Eduard Şevardnadze kazanmıştır. Ancak halk bu seçime itiraz ederek protesto eylemlerine girişmiş ve sonucunda Şevardnadze istifa etmiş ve onun yerine Batı yanlısı Mihail Saakaşvili seçilmiştir. Saakaşvili, ABD'de eğitim aldığı için birçok ABD'li siyasetçi ile yakın temas halinde olmuş ve ABD'nin Gürcistan üzerinde etkin olmasının yolunu açmıştır (McDermott, 2009, s.492). Gürcistan'da da Batı yanlısı bir iktidarın yönetime gelmesi Rusya için Karadeniz'de önemli bir kan kaybı anlamına gelmektedir. Günümüzde Gürcistan'da muğlak bir süreç yaşanmaktadır. Yürütmenin başı olan Başbakan Batı yanlısı politikaları savunurken, Cumhurbaşkanı ise Rusya yanlısı bir görüşe sahiptir. Böyle bir durum da ülkenin siyasi bir kaosa düşmesine sebebiyet vermiştir. Yönetim mekanizmasında yaşanan bu fikir ayrılıkları halka da yansımış ve karşılıklı olarak protestolar yapılmaya başlamıştır.

Dördüncü nedeni Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO ve AB'ye üyelik için adımlar atmasından kaynaklanmaktadır. Romanya ve Bulgaristan'ın NATO ve AB'ye üyeliğini engelleyemeyen Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'ın bu örgütlere üyeliğini engellemek amacıyla birçok faaliyet geliştirmiştir. Bu neticede Ukrayna ve Gürcistan'ın bu örgütlere tam üyeliğinin önüne geçilse de üyelik dışında kurulan ortaklıkların önüne geçememiştir. AB, "Doğu Ortaklığı" programıyla Gürcistan ve Ukrayna'ya tam üyelik olmasa bile birçok konuda destek sağlayarak bu ülkelerde etkin hale gelmiştir (Özerdem, 2012, s.15). NATO'da aynı şekilde "Barış İçin Ortaklık" programıyla tam üyelik vaat etmese de Ukrayna ve Gürcistan üzerinde etkin hale gelmiştir (Çelikpala, 2019, s.2). NATO ve AB'nin bu ülkelerle yakınlaşarak ortak programlar oluşturması Rusya'nın Karadeniz jeopolitiğinde büyük oranda yalnızlaşmasına neden olmuştur.

Son neden ise NATO'nun Romanya ve Bulgaristan'da askeri üsler kurmasından kaynaklanmaktadır. Soğuk savaş döneminde rakip devlete yakın bir bölgede üs elde etmenin önemi Küba füze krizinde açıkça ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş döneminde SSCB, ABD ile bu konuda rekabet edebilme yeteneğine sahipken, SSCB'nin ardılı olan Rusya bu konuda oldukça geri kalmıştır. Çünkü mesafe olarak adeta Rusya'nın hemen altında yer alan iki ülkede de Rusya'nın rakip olarak gördüğü NATO'nun askeri üsleri açılmış ve Rusya bu duruma somut bir karşılık verememiştir. Romanya ve Bulgaristan'da açılan NATO üsleri sayesinde Rusya, azalan Karadeniz hâkimiyetinde tekrardan bir darbe almış ve siyasi olarak kaybettiği otorite askeri olarak da kaybedilerek Batı zaferi perçinlenmiştir.

4. RUSLARIN KARADENİZ'DE YENİDEN HAKİMİYET KURMA GİRİŞİMLERİ

SSCB'nin dağılmasının ardından birçok konuda otoritesi zayıflayan Rusya Federasyonu, 2000 yılında iktidara gelen Vladimir Putin'den sonra eski gücünü tekrardan tesis etmek amacıyla birtakım faaliyetler yürütmeye başlamıştır. Rusya, SSCB'nin dağılmasının ardından kendi gücünün farkına vararak, küresel bir hegemon olmaktan ziyade önce kendi etrafını dizayn etme yoluna gitmiş ve bu doğrultuda bir dış politika teorisi olan "Yakın Çevre Doktrini"ni ortaya çıkartmıştır. Yakın Çevre Doktrini Rusya'nın SSCB'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan devletlere yönelik dış politika davranışlarını kontrol etmeye çalışan jeopolitik ve strateji içeren bir kavramdır (Hamzaoglu, 2020, s.291). Rusya Yakın Çevre Doktrini ile önce arka bahçem olarak adlandırdığı bölgeyi hâkimiyet altına almak ardından küresel rolüne önem vermek niyeti gütmektedir (Toprak ve İsmayıl, 2025, s.617). Bu doğrultuda Karadeniz'de kaybettiği otoriteyi tekrardan tesis etmek amacıyla birçok radikal kararlar vererek, sonucu hem bölgesel hem de küresel sorunlar yaratacak birtakım faaliyetler gerçekleştirmiştir.

Rusya Karadeniz'deki otoritesini tekrardan tesis etmek amacıyla ilk olarak 2008 yılında "5 Gün Savaşı" olarak adlandırılan bir savaş ile Gürcistan'a müdahalede bulunmuştur (Antonenko, 2009, s.262). Rusya-Gürcistan Savaşı Ağustos 2008 tarihinde başlamış olsa da kökleri 2003 yılındaki Gül Devrimi'ne kadar uzanmaktadır. Gül Devrimi'yle birlikte Gürcistan'da iktidara gelen Batı yanlısı yönetim Rusya için daima bir tehdit olarak algılanmıştır. Gürcistan sınırları içerisinde yer alan Abhazya ve Güney Osetya, Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği ilk günden bu yana ayrılıkçı faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu bölgeler Gürcistan aleyhine Rusya ile yakınlaşmakta ve Gürcistan merkezi otoritesini yıpratmaya çalışmaktadır. 2008 yılına kadar Rusya, Gürcistan'daki ayrılıkçı sorunlara aktif bir şekilde müdahil olmamıştır, fakat 2003 yılındaki Batı yanlısı devrimin ardından Batı ile iyice yakınlaşmasıyla Rusya artık olaylara seyirci kalmayarak, Gürcistan'ı kendi yörüngesine sokabilmek adına ayrılıkçı bölgelerdeki olayları bahane ederek 2008 yılında Gürcistan'a konvansiyonel bir savaş başlatmıştır (Antonenko, 2009, s.267). Bu savaş Rusya'nın Gürcistan'a yönelik bir tepkisinden ziyade Batı'ya yönelik verilmiş bir mesaj niteliği taşımaktadır (Erkan, 2015, s.90). 8 Ağustos 2008 tarihinde başlayan ve 5 gün süren bu savaş açık Rus zaferiyle sonuçlanmış ve savaşın sonuçlanmasının hemen ardından Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımıştır (CNNTURK, 2008, www.cnnturk.com). Bu bölgeleri dünya devletlerinin tamamına yakını tanımamış olsa da, Rusya özellikle Abhazya'nın Karadeniz'e sınırı bulunmasından dolayı bu savaş ve tanıma neticesinde Karadeniz hâkimiyeti açısından önemli bir kazanım elde etmiştir. Rusya, Abhazya'yı tanımamasının hemen ardından Abhazya'ya asker ve teçhizat göndererek Karadeniz'de yeni bir üs bölgesi elde etmiştir (Antonenko, 2009, s.267).

Rusya, Karadeniz'deki jeopolitik kazanımlarının en önemlilerinden birini 2014 yılında Ukrayna'ya bağlı Kırım Yarımadası'nı ilhak ederek elde etmiştir. Karadeniz'in merkezinde yer alan Kırım, hem doğal bir askeri üs niteliği taşımakta hem de stratejik konumuyla bölgesel güç dengelerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Güneyi ve batısı Karadeniz, doğusu ise Azak Denizi ile çevrili olan bu yarımada, bazı çevrelerce "Karadeniz'in Kıbrıs'ı" olarak tanımlanmaktadır (Görgen, 2022, s.283). Rusya için Kırım'ın önemi yalnızca coğrafi konumuyla sınırlı değildir; aynı zamanda Karadeniz Filosu'nun yaklaşık %70'i bu bölgede konuşlandırılmıştır (Görgen, 2022, s.294). Enerji kaynakları açısından da Kırım'ın Rusya'ya önemli katkıları bulunmaktadır. Yarımadanın karasularında kayda değer miktarda petrol ve doğalgaz rezervi yer almakta, ayrıca turizm faaliyetleri sayesinde ülke ekonomisine döviz girdisi sağlanmaktadır. Bununla birlikte, Kırım yalnızca kaynak zenginliğiyle değil, aynı zamanda Rus enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında önemli bir transit güzergâh olmasıyla da dikkat çekmektedir. Rusya, 2014 yılına kadar bu geçiş hatları dolayısıyla Ukrayna'ya ciddi miktarda kira ödemesi yapmak durumunda kalmıştır (Akman, 2014, s.10).

Ukrayna, SSCB'den bağımsızlığını ilan ettikten sonra özellikle 2004'deki Turuncu Devrim sonrasında yönünü tamamen Batı'ya çevirdiği için Rusya bu durumdan büyük oranda tehdit algılamıştır. Uzun yıllar boyunca Rus hâkimiyetinde bulunan Kırım'ın, Ukrayna'nın bu dış politika tercihi yüzünden Batı egemenliği altına girme riski, Rusya'nın gözünü karartmasına ve her ne olursa olsun Kırım'ın Batı egemenliği altına girmemesini sağlamasına yönlendirmiştir. 2013 yılının Kasım ayında Ukrayna'da tekrardan 2004 yılındakine benzer şekilde Batı yanlısı protesto eylemleri başlamıştır. Bu eylemlerin başlamasının sebebi dönemin Ukrayna lideri Viktor Yanukoviç'in AB Ortaklık Antlaşması'nı imzalamaktan vazgeçmesiyle yani Batı aleyhinde tavır sergilemesidir (Alım, 2020, s.64). Ukrayna'nın iç sorunu olarak başlayan bu olaylar (Maidan Olayları) ilerleyen zamanda Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün bozulmasına neden olacak olayların ilk kıvılcımı olmuştur.

Rusya, Ukrayna'daki olaylar neticesinde etnik Rusların ağırlıklı olduğu Doğu Ukrayna (Donbas) ve Kırım'da Rus yanlısı ayrılıkçıları desteklemeye başlayarak, Batı yanlısı protestolara karşı bir karşı protesto eylemleri başlatmıştır. Kırım'da olayların şiddetlenmesiyle birlikte Kırım'daki "Rus Birliği Partisi" lideri Sergey Aksenov, sahip olduğu gayri-resmi paramiliter gruplarla birlikte Batı yanlısı protestoculara yönelik bir karşı protesto eylemi başlatmıştır. Aksenov önderliğindeki bu grup 25

Şubat 2014 tarihinde Kırım parlamento binasına baskın yaparak, Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesi için referandum düzenlenmesini istemiştir. Fakat hem Batı yönlü muhaliflerin hem de Kırım Tatarları'nın bu referandum isteğine karşı çıkmasıyla Kırım parlamentosunda referandum kararı görüşülemedi. Ardından 27 Şubat 2014 tarihinde daha sonra Rus paralı askerleri olduğu öğrenilen “küçük yeşil adamlar” olarak adlandırılan yaklaşık 50 kişilik bir grup tarafından Kırım parlamentosuna ve Kırım'daki stratejik öneme sahip bölgelere baskın yapılmıştır (Dayı, 2019, s.91). Bu operasyonla birlikte Ukrayna'nın iç krizi artık boyut değiştirerek Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün bozulması yönünde ilerlemiştir. Rusya bu gelişmeyle birlikte Ukrayna'ya bir anlamda ceza verirken, Ukrayna'yı destekleyen Batılı aktörlere de önemli bir gözdağı vermiştir.

1 Mart 2014 tarihinde Rusya artık Kırım'a gayri-resmi müdahale şeklindeki yönteminden vazgeçmiş ve Putin, Ukrayna içerisinde yaşayan Rus kökenli insanların güvenliklerini sağlamak amacıyla Rusya Federasyonu'nun askeri güçlerini ülke dışında kullanmak için Parlamento'ya başvurmuştur. Bu karar üzerine Kırım'da Küçük Yeşil Adamlar'ın operasyonundan sonra Başbakanlık görevini üstlenen Sergey Aksenov, Kırım'ın güvenliği ve huzuru için Rusya'dan yardım talep etmiştir. İlk etapta Rusya'dan fiili bir yardım alınmamış olsa da, Rusya'nın sağladığı özgüven ile Aksenov, Mayıs 2014 tarihinde yapılacak referandumunu 16 Mart 2014 tarihinde yapmak için meclise başvurmuş ve aynı gün bu istek onaylanmıştır. Ukrayna Meclisi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Türkiye ve NATO gibi birçok önemli aktör, bu referandum kararını yasadışı olarak nitelendirmiş olsa da 16 Mart 2014 tarihinde Kırım'da bağımsızlık referandumu gerçekleştirilmiştir (Cin, 2019, s.88). Referandumda vatandaşlara; “Egemen devlet olmak” ya da “Rusya'ya katılmak” şeklinde iki seçeneğin bulunduğu oy pusulaları sunulmuştur. Halkın %83'ünün katılım sağladığı bu referandumda %97 gibi büyük bir oranla Rusya'ya katılmak seçeneğinin halk tarafından tercih edildiği ilan edilmiştir. Referandumdan önce itiraz eden aktörler, bu referandumun sonucuna da en üst merciler aracılığıyla itiraz etmişlerdir. Rusya tarafı ise seçimlerin adil bir şekilde gerçekleştirildiği ve Kırım halkının kararlarına saygı duyulması gerektiği yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Sonuç olarak ise Kırım Rusya'ya bağlanmış ve siyasi bir kriz olarak başlayan Maidan olayları artık Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün bozulmasına sebep olmuştur. Kırım'ın Rusya tarafından ilhakının ardından, artık Ukrayna yetkilileri ülkenin doğusundaki Rus kökenlilerin yoğun yaşadığı Donbas bölgesinin de Rusya'ya bağlanma yönünde faaliyetlere girişeceğinden endişe duyma başlamıştır. Artık Kiev'de başlayan siyasi krizin ikinci cephesi olan Kırım krizi sonlanmış ve krizin üçüncü cephesi olan Donbas cephesi gündeme girmiştir (Gardner, 2016, s.502).

Rusya, Kırım'ı ilhak ederek hemen hemen tüm dünya devletleri ve örgütlerinin yaptırımlarına maruz kalmıştır. Dünya tarihinde eşi benzeri görülmemiş bu yaptırımlara rağmen Rusya, Kırım konusunda geri adım atmamış ve ilhak ettiği topraklar üzerindeki hâkimiyetini korumaya çalışmıştır. Rusya'nın Kırım konusunda bu kadar keskin tavır sergilemesinin altında yatan en önemli neden SSCB'nin dağılmasının ardından Karadeniz'de yaşadığı kan kayıplarının artık önüne geçmektir. Çünkü Romanya ve Bulgaristan'ın ardından bir de Ukrayna'nın NATO üyesi olma ihtimali Rusya açısından kesinlikle kabul edilmemektedir. Kırım, Rusya'ya oldukça yakın bir konumda yer almakta ve bu sebeple Kırım'ın Batı'ya kaybedilmesi Rusya'nın kendi topraklarında bile rahat edemeyeceği anlamına gelmektedir. Karadeniz güvenliği açısından da Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı, SSCB'nin dağılmasından sonraki Karadeniz güvenliğinin değişmesine yol açan en önemli olaydır. Kırım'ın ilhak edilmesinin ardından Rusya, Karadeniz'deki askeri varlığını belirgin biçimde artırmıştır. Özellikle Sivastopol Limanı, Kerç Boğazı ve Azak Denizi çevresinde Rus ordusu ve donanmasının faaliyetleri yoğunlaşmış; bu durum bölgedeki askeri ve siyasi güç dengelerinde köklü bir dönüşüme yol açmıştır. Söz konusu süreçte, büyük kısmı deniz kuvvetlerine bağlı askerlerden oluşan 28 bini aşkın personel bölgeye sevk edilmiştir. Bu gelişmeler, Karadeniz'in güvenlik mimarisini yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası ölçekte de etkilemiştir. Ayrıca Rusya 2018 tarihinde kendi kara toprakları ile Kırım'ı birbirine bağlayan bir karayolu ve demiryolu köprüsü yani Kırım köprüsünü

inşa ederek, Kırım'la lojistik bağlarını kuvvetlendirmiş ve Karadeniz hâkimiyetini biraz daha pekiştirmiştir.

2014'te başlayan Ukrayna krizinin ardından Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle birlikte, Rusya artık Kırım'ın güvenliğinin daha da arttırılmasıyla ilgilenmeye başlamıştır. Çünkü Kırım'ın ilhakının ardından uluslararası aktörler tarafından yoğun bir tepkiyle karşılaşmış ve bu nedenle de bu tepkilerin ardından Kırım'ı geri kaybetme endişesi ortaya çıkmıştır. Rusya bu sebeple dikkatleri Kırım'ın üzerinden çekip başka yere aktarmak amacıyla birtakım yollar aramaya başlamıştır. Zaten Ukrayna krizinin ilk başladığı günlerden bu yana çatışma halinde olan Rus kökenli halkın ağırlıkla yaşadığı Donbas bölgesi, dikkatlerin kaydırılması için en uygun alan olarak seçilmiş ve Rusya tarafından Donbas'daki ayrılıkçılara Ukrayna ordusuyla savaşıması amacıyla verilen mühimmat ve ekonomik destek arttırılmıştır. Bu sebeple Ukrayna ordusu ile Donbas bölgesinde yer alan Donetsk ve Luhansk'daki ayrılıkçıların çatışmaları şiddetlenmiştir. Olayların giderek artmasının ardından Donetsk ve Luhansk Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. Rusya hemen bu bağımsızlığı tanımış olsa da (PRAVO, 2014, www.pravo.gov.ru) uluslararası kamuoyu tarafından bu bağımsızlık tanınmamıştır. Bu bağımsızlıkları Rusya'nın tanınması yasal olarak çok bir anlam ifade etmiyor olsa da Kırım'ın kuzeyden korunmasında önemli bir tampon işlevi sağlamaktadır.

2014 yılının ardından Rusya ile Ukrayna arasındaki ihtilaf bir soğuk savaş formatında devam etmiştir. Bu soğuk savaşın tek sıcak noktası olarak da Donbas bölgesi kalmış, Rusya Donbas üzerinden Ukrayna'ya bir vekâlet savaş yürütmeye başlamıştır. Bu dönemde Ukrayna Batı ile ilişkilerini her geçen gün geliştirmiş, hatta 2018 yılında Ukrayna, ABD ile NATO'nun ortak tatbikatlarına katılmış ve ABD bu dönemde Ukrayna'ya tanksavar silah satışını onaylamıştır (Turksam, 2022, www.turksam.org). Ukrayna, Batı'nın desteğiyle Donbas üzerinde 2018 yılından sonra hâkimiyeti yavaş yavaş elde etmeye başlamış ve bu durum Ukrayna hükümetini cesaretlendirmiştir. Hatta Nisan 2019 tarihinde yapılan Ukrayna Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 2025 yılı itibarıyla hala cumhurbaşkanı olan Vladimir Zelensky seçim vaadi olarak Donbas bölgesinin tekrardan Ukrayna'ya katılacağını taahhüt etmiş ve seçimlerden galip çıkmıştır (UNN, 2019, unn.com.ua). Rusya, Ukrayna'nın Batı ile ilişkilerini yoğun bir şekilde geliştirmesini kendine yönelik büyük bir tehdit olarak algılayarak 2021 yılında Ukrayna sınırına tank ve asker yığmaya başlamıştır. Rusya, bu askeri hareketliliğin sebebinin Donbas'da yaşayan Rus azınlığın Ukrayna ordusu tarafından zulme uğraması olarak belirtmiştir.

24 Şubat 2022 tarihinde de hem küresel hem de bölgesel olarak birçok değişime yol açacak bir gelişme yaşanmış ve Rusya, Ukrayna'ya savaş ilan etmiştir. 24 Şubat tarihinin sabah saatlerinde Putin televizyon kanalından ulusa seslenişle bu savaşı duyurmuş ve bu durumun savaş değil Ukrayna'nın doğusunda Donbas'a özel bir "özel askeri operasyon" olduğunu belirtmiştir. Rusya'nın askeri operasyonunun Ukrayna'yı rehin alanlara karşı meşru müdafaa olduğunu belirten Putin, Ukrayna vatandaşlarına ayrıca seslenerek, "Bugünkü olaylar Ukrayna ve Ukrayna halkının çıkarlarını ihlal etme arzusuyla değil, Rusya'nın Ukrayna'yı rehin alanlardan ve onu ülkemize ve halkına karşı kullanmaya çalışanlardan korunmasıyla bağlantılıdır." demiştir. Eylemlerinin kendilerine yöneltilen tehditlere ve bugün meydana gelenden daha büyük bir felakete karşı kendilerini savunmak olduğunu kaydeden Putin: "Ne kadar zor olursa olsun, bu trajik sayfayı bir an önce çevirmek ve birlikte ilerlemek, kimsenin işlerimize, ilişkilerimize müdahale etmesine izin vermemek, ilişkilerimizi birlikte bağımsız olarak inşa etmek için bunu anlayanızı ve iş birliğine davet ediyorum" (SDE, 2019, www.sde.org.tr) diyerek operasyonun haklılığını vurgulamaya çalışmıştır.

Rusya, 2022 yılında başlattığı geniş çaplı askeri harekât kapsamında Ukrayna'nın çeşitli bölgelerine çok yönlü saldırılar düzenlemiştir. Donetsk ve Luhansk'tan Kiev hükümetinin kontrolündeki bölgelere doğru ilerleyen Rus birlikleri, aynı zamanda Rusya sınırından Harkiv, Sumi ve Çernihiv illerine; Belarus üzerinden ise Çernobil bölgesine giriş yapmıştır. Kırım üzerinden Herson ve Melitopol yönüne asker çıkaran Rus ordusu, hava ve kara birlikleriyle başkent Kiev'i kuşatma altına

almıştır. 28 Şubat 2022’de Rusya, nükleer ve hipersonik silahlarını içeren stratejik caydırıcı kuvvetlerini özel görev durumuna geçirdiğini duyurarak uluslararası güvenlik endişelerini artırmıştır. İlk aylarda Berdyansk ve sonrasında Mariupol’un ele geçirilmesiyle Rusya, Ukrayna’nın Azak Denizi ile olan bağlantısını tamamen kesmiştir. Nisan ayı itibarıyla operasyonlarını Ukrayna’nın doğusuna kaydıran Rus kuvvetleri, "Donbas’ı özgürleştirme" söylemiyle Donetsk ve Luhansk’taki bazı yerleşim yerlerini işgal etse de, kayda değer bir toprak kazanımı sağlayamamıştır. 13 Nisan’da Ukrayna, Karadeniz’de Rusya’ya ait "Moskova" adlı amiral gemisini vurduğunu açıklamıştır. Rus yetkililer ise geminin çıkan yangın sonucu mühimmatın patlamasıyla hasar aldığını ve sonrasında battığını belirtmiştir. Saldırıları Odessa ve Mikolayiv gibi diğer önemli liman şehirlerine yönelirken, Karadeniz’de stratejik bir noktada yer alan Yılan Adası da Rusya tarafından işgal edilmiştir. Ancak haziran sonunda Moskova yönetimi adadan çekildiğini duyurmuş, Kiev ise Rus birliklerini zorla çıkardıklarını ifade etmiştir. Bu süreçte Odessa açıklarına döşenen deniz mayınlarının bir kısmı, hava koşulları ve deniz akıntılarının etkisiyle Karadeniz’in farklı bölgelerine sürüklenerek bölgesel deniz güvenliği açısından ciddi riskler oluşturmuştur (AA, 2022).

Savaşın ilk günlerinden bu yana Rusya’nın başlıca hedefi SSCB’nin dağılmasının ardından Karadeniz’de kaybettiği otoritesini tekrardan tesis etmek olmuştur. Savaş süresince bu amaçla Rusya birçok faaliyet geliştirmiştir. Ancak Kırım’ın ilhakından sonra Karadeniz güvenliğinde değişime yola açacak gelişme Eylül ayının sonunda yaşanmıştır. 23-27 Eylül 2022 tarihleri arasında Ukrayna’nın Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerinde Rusya’ya katılma yönünde referandumlar düzenlenmiştir. Ukrayna tarafından yasadışı ilan edilen bu referandumlarda yüksek oranda Rusya’ya katılma sonuçları çıkmış ve bu dört bölge Rusya’ya katılma kararı almıştır (TASS, 28.09.2022, tass.com). Referandumda çıkan karar uluslararası kamuoyu tarafından şiddetle reddedilmiş olsa da Rusya 30 Eylül tarihinde resmi bir törenle bu dört bölgenin Rusya’ya katıldığını açıklamıştır (TASS, 30.09.2022, tass.com). Rusya dört bölgeyi ilhak ettikten sonra bu bölgelere yapılacak olan saldırıların Rusya’ya karşı yapıldığını ifade ederek, gelecekte yapılması muhtemel olan saldırılarını meşrulaştırmaya çalışmıştır.

İlhak edilen bölgelerin Karadeniz güvenliği açısından oldukça önemli ehemmiyetleri bulunmaktadır. Rusya öncelikle, bu dört bölgeyi ilhak ederek Azak Denizi’nin kontrolünü tamamen ele geçirmiştir. Bu sayede Kırım’a erişim konusunda oldukça avantajlı duruma geçmiş ve bölgenin jeopolitik getirilerinin tamamını ele geçirmiştir. Bu ilhaklarla Ukrayna’nın Karadeniz’e açılması büyük oranda kısıtlanmış ve Ukrayna Karadeniz sınırında büyük toprak kaybı yaşamıştır. Ayrıca Kırım’ın güvenliğini sağlama noktasında Rusya önemli kazanımlar elde etmiştir. Çünkü Kırım’a kara sınırı bulunan tek bölge olan Herson ilhak edilmiş, Zaporijya ile Herson’a düzenlenebilecek olası saldırılar kısıtlanmıştır. Donetsk ve Luhansk’ın ilhak edilmesiyle de Ukrayna’nın Azak Denizi’ne çıkışının tamamen önü kapatılmıştır. Yani bu ilhakların ardından Ukrayna Kırım’ı geri almak için hem doğrudan kara harekâtı düzenleyemez hem de Azak Denizi üzerinden Kırım’a çıkartma yapamaz hale getirilmiştir. Bu ilhakların bir diğer önemi de Karadeniz tarafından Dinyeper Nehri’nin başlangıç kısmı tamamen Rus kontrolü altına geçmiştir. Bu durum hem Ukrayna ekonomisini etkilemiş hem de Karadeniz üzerinden ticaret yapan tüm ülkeleri etkilemiştir. Rusya, Kırım’ın ilhakıyla elde ettiği Karadeniz üstünlüğünü bu dört bölgenin ilhakıyla perçinlemiştir.

İlhak edilen dört bölge arasında Herson daha ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu durum dünya çapında yaşanan gıda krizinde açıkça görülmüştür. Çünkü Ukrayna’yı işgali nedeniyle Rusya’ya uygulanan yaptırımlar ve Ukrayna’nın liman şehirlerini kaybetmesiyle küresel bir gıda krizi baş göstermiş ve Rusya’ya rağmen bir tahıl koridoru oluşturulamamıştır. Herson bölgesinin bu durumun oluşmasında önemi büyüktür. Bu öneminden dolayı Ukrayna diğer 3 bölgeden ziyade Herson’a odaklanmış ve 9 Kasım’da Rusları Herson’un güneyine doğru itmiştir. Bu taktiksel geri çekilmeyle birlikte Rusya’nın Herson’u kaybettiğine dair fikirler ortaya atılsa da (EURONEWS, 2022, euronews.com) Rusya Herson’dan ve diğer üç bölgeden sonsuza kadar çekilmeyeceğini ve bu şehirlerin Rusya toprağı olarak kalacağını en üst düzeyden açıklamıştır (NTV, 2022, ntv.com.tr). Hem Rusya’nın hem de

Ukrayna'nın Herson'a özel önem vermesinin sebebi Karadeniz üzerinde hâkimiyet sağlama çabalarına dayanmaktadır.

SONUÇ

Karadeniz bölgesi dünya tarihi boyunca daima jeopolitik ve jeostratejik önemini koruyan bir bölge olmuştur. Özellikle bir kara devleti olan Rusya'nın, kuzeyindeki denizlerin kullanıma elverişli olmaması Rusların Karadeniz üzerinden denizlere açılmasını zorunlu hala getirmiştir. SSCB döneminde Karadeniz güvenliği üzerinde oldukça büyük otoritesi bulunan Rusya, SSCB'nin dağılmasının ardından bu bölgede büyük bir güç kaybı yaşamıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan otorite boşluğu, Rusların Soğuk Savaş dönemince rakip olarak gördüğü Batı tarafından doldurulmuş ve bu durum Rusya için büyük bir tehdit olarak algılanmıştır. Rusya'nın Karadeniz'deki otoritesini kaybetmesini sağlayan başlıca olaylar: AB ve NATO'nun Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi, Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine başlaması, Ukrayna ve Gürcistan'da yaşanan renkli devrimler sonucu Batı yanlısı iktidarların gelmesi, Romanya ve Bulgaristan'ın 2004'te NATO'ya 2007'de AB'ye katılması, Ukrayna ve Gürcistan'ın AB ve NATO ile yakın temaslar kurmaya başlaması, NATO'nun Romanya ve Bulgaristan'da askeri üsler elde etmesi olarak sıralanabilir. Bütün bu sebeplerden dolayı Rusya, Karadeniz güvenliği konusundaki hâkim konumunu kaybetmeye başlamıştır. Ancak Rusya, Yakın Çevre Doktrinini 2000'li yıllardan sonra teoriden pratiğe geçirmesiyle birlikte Karadeniz güvenliğinde tekrardan eski otoritesini kazanmaya başlamıştır. Rusya'nın Karadeniz'deki otoritesini tekrardan kazanmasını sağlayan olaylar: 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, 2014 Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı olarak sıralanabilir. Rusya bu olaylar neticesinde Karadeniz üzerindeki hâkimiyetini tekrardan eski konumuna getirmeye çalışmaktadır. Bu olayların arasında Kırım'ın ilhakı apayrı bir yer tutmaktadır. Çünkü Karadeniz jeopolitiğinin kalbi olan Kırım'a sahip olanın Karadeniz'e hâkim olacağı düşüncesi birçok çevre tarafından kabul görmektedir ve Rusya şu an de facto Kırım'a sahiptir. Hatta Kırım hâkimiyetini de perçinlemek amacıyla 2022 yılındaki savaşla birlikte Ukrayna'daki dört bölgeyi daha ilhak etmekten çekinmemiştir.

Sonuç olarak 2022 Rusya-Ukrayna savaşı, 2014'teki Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin ardından tüm dünya tarafından yaptırım görmesine rağmen devam etmektedir. Bu durum da açıkça göstermektedir ki Rusya Kırım (ve dolayısıyla Karadeniz) hâkimiyetini sağlamak amacıyla oldukça radikal politikalar sergileyebilmektedir. Rusya'nın sıcak denizlere açılma hedefindeki tek çıkış yolu olan Karadeniz'i yakın gelecekte ihmal etmesi muhtemel görünmemektedir. 2022 Savaşı ile de Karadeniz'de yeni bir döneme girilmiş ve Batı'nın hâkim olduğu Karadeniz güvenliği Rusya lehine doğru dönüşmeye başlamıştır. Bu durum yakın zamanda Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerde AB ve NATO'nun sorgulanmasına neden olabilir. Çünkü binlerce yaptırıma rağmen 2014'te ilhak edilen Kırım geri kazanılamamış ve hatta Kırım'ın üzerine dört bölge daha ilhak edilmiştir. Aynı zamanda Rusya bu saldırgan tavırlarıyla da Gürcistan ve Ukrayna'nın Batı örgütlerine katılımını engellemiştir. Özetle Karadeniz güvenliği Rusya açısından bir "kırmızıçizgidir" ve Batılı aktörlerin Rusya'ya rağmen bölgede aktif olmaları oldukça zor görünmektedir.

Ethics Committee Approval

N/A

Peer-review

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest

The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding

The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR

- AA, (26.12.2022). Rusya-Ukrayna Savaşı 2022’de dünya siyasetini derinden etkiledi, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ukrayna-savasi-2022-de-dunya-siyasetini-derinden-etkiledi/2772874> , Erişim tarihi (27.12.2022).
- AB, (15.11.2022). Avrupa Birliği’nin Genişlemesi, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html, Erişim tarihi (23.12.2022).
- Akçay, E. Y. (2016). Türkiye-AB İlişkileri ve “İmtiyazlı Ortaklık” Meselesi. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 3(5), 11-30.
- Akgün, B. (2009). Değişen Avrasya Jeopolitiğinde Karadeniz’in Yeri: Aktörler, Politikalar Süreçler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Akman, H. (2014). Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu. Electronic Turkish Studies, 9(1).
- Alım, E. (2020). Ukrayna Krizinde Rusya: Büyük Güç Politikası ve Saldırgan Realist Dinamikler, Nobel Bilimsel Eserler, 1. Baskı, Ankara.
- Ayhan, İ. S. (2015). Soğuk Savaş Sonrası Rusya’nın Karadeniz Stratejisi. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 3(2), 1-22.
- Cin, G. (2019). Güvenlik Problemlerinin “Hibrit Savaş” Kapsamında İncelenmesi, Doğu Ukrayna ve Kırım Örnekleri (2014-2015), Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Cnnturk, (26.08.2008). Rusya G. Osetya ve Abhazya’yı Tanıdı, <https://www.cnnturk.com/dunya/rusya-g-osetya-ve-abhazyayi-tanidi>, Erişim tarihi (05.12.2022).
- Çelikpala, M. (2019). NATO İşbirlikleri ve Ortaklıkları, Güvenlik Yazıları Serisi, https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/NATOIsbirlikleriOrtakliklari_MitatCelikpala_v.1.pdf, Erişim tarihi (20.12.2022).
- Erkan, S. (2015). Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı. Electronic Turkish Studies, 10(13).
- Euronews, (11.11.2022). Rusya, Herson’dan çekildi; Kamu binalarına Ukrayna ve AB Bayrakları Asıldı, <https://tr.euronews.com/2022/11/11/rusya-hersondan-cekildi-kamu-binalarina-ukrayna-ve-ab-bayraklari-asildi>, Erişim tarihi (18.12.2022).
- Gardner, H. (2016). The Russian Annexation of Crimea, Regional and Global Ramifications, European Politics and Society, 17(4), 490-505.

- Görge, İ. (2022). Kırım'ın Jeopolitik Önemi ve Kırım Türkleri. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12(1), 283-300.
- Hamzaoglu, H. (2020). Rus Dış Politikasında Realist Yaklaşım: Primakov Doktrini ve Yakın Çevre Kavramı. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8(24), 281-299.
- Karagöl, E. T., Kızılkaya, M. (2015). Rusya-AB-Türkiye Üçgeninde Türk Akımı. Seta Perspektif, 105, 1-6.
- Mcdermott, R. N. (2009). The Restructuring of the Modern Russian Army, The Journal of Slavic Military Studies, 22(4), 485-501.
- Nato, (25.05.2018). Karadeniz bölgesi: önemli bir kavşak, <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2018/05/25/karadeniz-boelgesi-oenemli-bir-kavsak/index.html#:~:text=Karadeniz%2C%20binlerce%20y%C4%B1ld%C4%B1r%2C%20Do%C4%9Fu%20Balkanlardan,ve%20refah%20a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1ndan%20%C3%A7ok%20%C3%B6nemlidir,> Erişim tarihi: (14.12.2022).
- Nato, (31.08.2020). NATO Member Counries, https://www.nato.int/cps/en/natohq/nato_countries.htm, Erişim tarihi (23.12.2022).
- Ntv, (05.10.2022). Kremlin: İlhak edilen 4 bölge sonsuza kadar Rusya ile birlikte kalacak, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kremlin-ilhak-edilen-4-bolge-sonsuza-kadar-rusya-ile-birlikte-kalacak,7Sz1VtOjnEKxak9eCVJGUQ>, Erişim tarihi (22.12.2022).
- Oksana A., (2009). Towards a Comprehensive Regional Security Framework in the Black Sea Region After the Russia–Georgia War, Southeast European and Black Sea Studies, 9:3, 259-269.
- Özarslan, B. B. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz de Güvenlik Politikaları ve Türk-Rus İlişkileri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 12(1), 135-166.
- Özerdem, F. (2012). Avrupa Birliği Doğu Ortaklığı Programı ve Program Ülkelerinin Algıları. Electronic Journal of Political Science Studies (EJPSS), 3(1).
- Özkural, N. (2015). Avrupa Birliği ve Rusya'nın Güç Alanları Arasında Kalan Ukrayna'da Yaşanan Halk Ayaklanmaları: "Turuncu Devrim" ve "Meydan Devrimi". Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 6(10), 31-52.
- Pravo, (22.02.2022). Указ Президента Российской Федерации от 21.02.2022 № 71 О признании Донецкой Народной Республики, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202220002>, Erişim tarihi (19.12.2022).
- Sharyl, C., (2015). NATO–Russia Security Challenges in the Aftermath of Ukraine Conflict: Managing Black Sea Security and Beyond, Southeast European and Black Sea Studies, 15:2, 151-177.
- Stratejik Düşünce Enstitüsü, (24.02.2022). Rusya Devlet Başkanı Putin Ukrayna'ya savaş ilan etti, <https://www.sde.org.tr/rusya/rusya-devlet-baskani-putin-ukraynaya-savas-ilan-etti-haberi-25948>, Erişim tarihi (14.12.2022).
- TASS, (28.09.2022). Majority of Voters in Donbass, Zaporozhye, Kherson Regions Opt to Join Russia, <https://tass.com/politics/1514527>, Erişim tarihi (21.12.2022).
- TASS, (30.09.2022). Putin Signs Decrees to Recognize Independence of Zaporozhye, Kherson Regions, <https://tass.com/politics/1515559>, Erişim tarihi (21.12.2022).
- Toprak, M. K., İsmayıl, T. (2025). Rusya Federasyonu'nun Büyük Güç Olma Politikasında Yakın Çevre Doktrini. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 614-630.

Turksam, (14.10.2022). Rusya-Ukrayna Savaşının Gerilim Kronolojisi ve devam eden savaşın bilançosu, <https://www.turksam.org/detay-rusya-ukrayna-savasi-nin-gerilim-kronolojisi-ve-devam-eden-savasin-bilancosu>, Erişim tarihi (19.12.2022).

UNN, (21.04.2019). Другий тур виборів президента в Україні завершився, <https://www.unn.com.ua/uk/news/1795166-drugiy-tur-viboriv-prezidenta-v-ukrayini-zavershivsia>, Erişim tarihi (21.12.2022).